

Agata Kulisiewicz

Konferencja regionalna adwokatur Białorusi, Litwy, Ukrainy i Polski, 11 października 2002 r., Warszawa

Palestra 46/11-12(539-540), 156-160

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Konferencja regionalna adwokatów Białorusi, Litwy, Ukrainy i Polski, 11 października 2002 r., Warszawa

W dniu 11 października 2002 r. w siedzibie Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie odbyła się Konferencja Regionalna z udziałem adwokatów z Białorusi, Litwy, Ukrainy i Polski, a także przedstawiciela CCBE Carla Bervenage'a. Spotkanie zostało zorganizowane przez Okręgową Radę Adwokacką w Warszawie, w szczególności staraniem Przewodniczącego Komisji Współpracy z Zagranicą, adw. Roberta Małeckiego. W konferencji uczestniczyło 19 osób, delegatów adwokatury z poszczególnych krajów:

– z Białorusi: Tatiana Matusevich – Wiceprzewodnicząca Stowarzyszenia Adwokatury Republiki Białorusi, Alexander Gombalevskiy – Wiceprzewodniczący Stowarzyszenia Adwokatury Miasta Mińska, Alexander Larin – Przewodniczący Regionalnego Stowarzyszenia Adwokatury w Mohylevie, Natalia Makarchik – członek Stowarzyszenia Adwokatury Miasta Mińska, Galina Levina z Centrum Praw Człowieka;

– z Litwy: Rimas Andrikis – Przewodniczący Litewskiego Stowarzyszenia Adwokatury, Audrone Bugelevičiene – Wiceprzewodnicząca Litewskiego Stowarzyszenia Adwokatury, Virginija Smilgevičiene i Osvaldas Martinkus – członkowie Rady Litewskiego Stowarzyszenia Adwokatury;

– z Ukrainy: Radmyła Hrevtsowa – Przewodnicząca Komisji ds. Stosunków Międzynarodowych, Sergiy Safulko – Wiceprezydent Komisji ds. Stosunków Międzynarodowych, Pavlo Lutsiuk – Przewodniczący jednego z oddziałów Unii Adwokatów Ukrainy (UAU) i Natalia Vagina – Przewodnicząca Biura Konsultacyjnego Praw Człowieka UAU. Z Polski byli obecni: adw. Jacek Trela – Dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie, adw. Jerzy Nauman – członek Prezydium NRA, adw. Elżbieta Stokłosa – Wicedziekan ORA w Warszawie, adw. Robert Małecki, adw. Marcin Radwan.

Celem spotkania była wymiana doświadczeń i przedstawienie problemów związanych z działalnością palestry i wykonywaniem zawodu adwokata w poszczególnych krajach, w tym również z możliwością wykonywania zawodu przez cudzoziemców.

Po otwarciu Konferencji przez adw. Roberta Małeckiego zaproszeni adwokaci dokonali prezentacji organizacji palestry na Ukrainie (Radmyła Hrevtsowa), Litwie (Virginija Smilgevičiene) i Białorusi (Tatiana Matusevich).

Poniżej zamieszczono najistotniejsze informacje przekazane podczas prezentacji.

Ukraina

Ukraińska adwokatura tworzy Unię Adwokatów Ukrainy, która jednak nie oznacza palestry w ścisłym tego słowa znaczeniu. Unię Adwokatów Ukrainy określono jako rodzaj stowarzyszenia, niezależną, samorządową organizację adwokatów ukraińskich, działającą na podstawie Prawa o stowarzyszeniach, utworzoną w 1990 r., której celem jest reprezentowanie adwokatury ukraińskiej, ochrona jej interesów, tworzenie zasad etyki adwokackiej. Organami Unii Adwokatów są: Kongres (organ naczelny), Rada, Zarząd oraz Komisja Rewizyjna. W Unii działają komi-

uje o szczególnych profilach, Sekretariat, Instytut Badawczy Adwokatury. W latach 1996–1998 Unia zaprojektowała Kodeks Etyki Zawodowej korzystając z poparcia ekspertów Rady Europy, adwokatów amerykańskich, przyjęty w 1999 r. przez Najwyższą Komisję Kwalifikacyjną Adwokatury Ukrainy.

Rola Unii jest jednak ograniczona, bowiem jej organy nie orzekają w sprawach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów oraz nie decydują o przyjęciu do adwokatury. Zadania te są zastrzeżone dla odrębnych organów, nie działających na zasadach samorządu adwokackiego. Są to tzw. komisje kwalifikacyjno-dyscyplinarne, w skład których wchodzi nie sami adwokaci, lecz również przedstawiciele rządu i sędziowie.

Z inicjatywy Unii Adwokatów w 1992 r. zostało uchwalone na Ukrainie „Prawo o adwokaturze”.

Zgodnie z Prawem o adwokaturze adwokatem może zostać osoba posiadająca obywatelstwo ukraińskie, która ukończyła wyższe studia prawnicze, odbyła 2-letnią praktykę zawodową lub pracowała jako asystent adwokata, zdała egzamin adwokacki oraz otrzymała „certyfikat uprawniający do podjęcia praktyki adwokackiej” (do 1992 r. egzaminu adwokackiego nie zdawano, adwokaci byli nominowani przez Ministra Sprawiedliwości). Adwokat jest upoważniony do sprawowania patronatu nad swoim asystentem/aplikantem (który ma wyższe wykształcenie prawnicze) na warunkach określonych w zawartej między nimi umowie.

Prawo o adwokaturze określa sposób tworzenia oraz funkcje wyżej wspomnianych komisji kwalifikacyjno-dyscyplinarnych. Są to komisje regionalne, składające się z dwóch izb: kwalifikacyjnej i dyscyplinarnej. W skład izby kwalifikacyjnej, decydującej o dopuszczeniu do wykonywania zawodu adwokata, wchodzi 4 adwokaci, 4 sędziowie, przedstawiciele władzy terenowej oraz przedstawiciele Unii Adwokatów. Izba dyscyplinarna, orzekająca w sprawach dyscyplinarnych, składa się z 5 adwokatów oraz przedstawicieli departamentu sprawiedliwości. Odwołania od decyzji komisji regionalnych rozpoznają odpowiednio Najwyższa Komisja Kwalifikacyjna i Najwyższa Komisja Dyscyplinarna.

Ukraińskie Prawo o adwokaturze jest wynikiem reformy przeprowadzonej w palestrze, jej obecnej pewnej niezależności od Ministerstwa Sprawiedliwości, gwarantuje immunitet adwokacki. Jednakże z uwagi na ciągłą niechęć władz do uznawania istoty niezależności adwokatury jej obecny status (wspomniane wyżej ograniczenie zadań na rzecz pozasamorządowych ww. komisji) większość adwokatów stale odczuwa potrzebę utworzenia profesjonalnej organizacji jednoczącej ukraińską palestrę. Już przed kilkoma laty Unia Adwokatów przygotowała projekt odpowiedniej ustawy, powołującej organy adwokatury zgodnie ze standardami europejskimi, uprawnione do prowadzenia postępowania dyscyplinarnego i decydujące o dopuszczeniu do wykonywania zawodu adwokata. Projekt został pozytywnie oceniony przez międzynarodowych ekspertów, m.in. przez Radę Europy. Niestety, ustawa nie została uchwalona i stale istnieją ku temu polityczne przeszkody.

Równocześnie na Ukrainie podjęto kroki, które pozostają w sprzeczności z podstawową rolą adwokatury. Mianowicie w listopadzie 2001 r. ukraiński Trybunał Konstytucyjny zdecydował, iż przepis kodeksu postępowania karnego, zgodnie z którym obrońcą w procesie karnym może być jedynie adwokat, jest sprzeczny z Konstytucją Ukrainy. W konsekwencji Trybunał uznał, iż każdy, kto jest „ekspertem” w dziedzinie prawa i jest uprawniony do świadczenia usług prawnych może występować przed sądem jako obrońca. Trybunał w żaden sposób nie zdefiniował pojęcia owych „ekspertów”. W praktyce poprzez tę decyzję do obrony w procesie karnym dopuszczono szeroki i niezdefiniowany krąg osób, których kwalifikacje w najmniejszy nawet sposób nie podlegają sprawdzeniu; osób, które nie są związane zasadami etyki zawodowej, za naruszenie których mogłyby odpowiadać dyscyplinarnie oraz których niezależność od państwa nie jest w żaden sposób zagwarantowana. Orzeczenie to spotkało się z ostrym sprzeciwem ukraińskiej palestry oraz ekspertów Unii Europejskiej.

Kolejne zagrożenie stanowi projekt ustawy o swobodnej pomocy prawnej, której przepisy mają uprawniać „osoby kompetentne w dziedzinie prawa” do świadczenia usług prawniczych.

Litwa

Członkami litewskiej palestry są jedynie prawnicy spełniający wymogi określone w Prawie o adwokaturze obowiązującym na Litwie od 1998 r. i jedynie tacy prawnicy mogą używać tytułu „adwokat”.

Zgodnie z Prawem o adwokaturze na listę prawników (adwokatów) palestry może zostać wpisana osoba spełniająca następujące warunki: posiada obywatelstwo litewskie, wyższe wykształcenie prawnicze, odbyła co najmniej 5-letni staż pracy w zawodzie prawnika (wymienionym na liście zatwierdzonej przez rząd litewski, np. w zawodzie prokuratora), albo odbyła roczną aplikację oraz zdała egzamin adwokacki. Osoby zatrudnione w przeszłości w organach bezpieczeństwa ZSRR nie mogą być wpisane na listę adwokatów.

Obcokrajowcy mogą podejmować praktykę adwokacką jedynie na podstawie zawartej przez Litwę umowy międzynarodowej dotyczącej świadczenia pomocy prawnej.

Adwokatura litewska tworzy samorząd adwokacki, którego organami są: Generalny Zjazd (Konferencja) Adwokatów, Litewska Rada Stowarzyszenia Adwokatury oraz Komisja Rewizyjna.

Honorowy Sąd Prawników, orzekający w sprawach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów, nie jest organem ściśle samorządowym, albowiem w jego skład poza trzema adwokatami wybieranymi przez Generalny Zjazd, wchodzi również dwaj adwokaci wyznaczeni przez Ministra Sprawiedliwości. Decyzje o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego podejmuje Litewska Rada Stowarzyszenia Adwokatury albo Minister Sprawiedliwości.

Generalny Zjazd (Konferencja) Adwokatów odbywa się co roku. Podczas Zjazdu wybierani są na okres 3-letniej kadencji członkowie Litewskiej Rady Stowarzyszenia Adwokatury, jej Przewodniczący, członkowie Komisji Rewizyjnej oraz trzej

członkowie Honorowego Sądu Prawników. Generalny Zjazd uchwała Statut litewskiej palestry oraz uchwała Kodeks Zawodowej Etyki Prawników.

Szczegółowe zasady działania ww. organów, odbywania aplikacji określa Statut Adwokatury Litewskiej.

Na Litwie został opracowany przy współpracy litewskiej palestry oraz Ministerstwa Sprawiedliwości projekt nowego prawa o adwokaturze, który pod koniec bieżącego roku powinien trafić do parlamentu.

Białoruś

Prawo o adwokaturze obowiązuje na Białorusi od roku 1993. Adwokatura białoruska tworzy samorządową korporację zawodową. Jej struktura opiera się na regionalnych stowarzyszeniach adwokatury oraz Stowarzyszeniu Adwokatury Miasta Mińska.

W 1990 r. została utworzona Unia Prawników na Białorusi, od którego to momentu podjęto szereg działań mających na celu wzmocnienie pozycji białoruskiej palestry, m.in. zostały opracowane i uchwalone przez Kongres Prawników Zasady Etyki Zawodowej. Unia Prawników opracowała również projekt Prawa o adwokaturze, uchwalonego przez białoruski parlament w 1993 r. Ustawa ta została wysoko oceniona przez Radę Europejską, jako dokument spełniający standardy międzynarodowe. Zgodnie z ustawą prawnik (termin ten odnosi się tu do adwokatów) jest niezależny w wykonywaniu swojego zawodu i podlega jedynie ustawom.

Prawnikiem, członkiem adwokatury może zostać obywatel Białorusi, posiadający wyższe wykształcenie prawnicze, co najmniej trzy lata praktyki zawodowej lub ukończoną aplikację w adwokaturze trwającą od 6 miesięcy do 1 roku oraz zdany egzamin kwalifikacyjny i otrzymał licencję uprawniającą do pracy w zawodzie prawnika-adwokata. Prawnicy w rozumieniu Prawa o adwokaturze oraz aplikanci nie mogą być zatrudnieni przez państwo z wyjątkiem pracy naukowej i dydaktycznej. Prawnicy, którzy spełniają wyżej wskazane warunki stają się członkami stowarzyszenia adwokatury.

Zgodnie z Prawem o adwokaturze, jak wyżej wspomniano, podstawową formą organizacyjną palestry jest stowarzyszenie adwokatury. Istnieje 6 stowarzyszeń regionalnych oraz Stowarzyszenie Adwokatury Miasta Mińska. Stowarzyszenia tworzą licencjonowani prawnicy. Stowarzyszenie posiada osobowość prawną i działa według zasad przyjętych przez wspólny zjazd (konferencję) członków. Najwyższym organem stowarzyszenia jest wspólna konferencja, organem wykonawczym Prezydium, organem nadzoru – Komisja Rewizyjna. Prezydium regionalnych stowarzyszeń oraz Stowarzyszenia Miasta Mińska z przewodniczącym na czele wybierane są przez wspólne konferencje. Do zadań prezydiów należy organizacja działalności prawników w stowarzyszeniu, organizacja szkoleń, aplikacji. Do samorządu adwokackiego należy również rozstrzyganie w sprawach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej prawników. W 1997 r. zostało utworzone Republikańskie Stowarzyszenie Adwokatury, które faktycznie jest następcą Unii Prawników Białorusi. Jednocześnie ono wszystkie stowarzyszenia regionalne oraz Stowarzyszenie Miasta Mińska i pełni funkcje najwyższego organu samorządowego licencjonowanych prawni-

ków-adwokatów. Funkcję wykonawczą sprawuje jego Prezydium, które wybiera przewodniczącego. Przy Republikańskim Stowarzyszeniu Adwokatury działają wyspecjalizowane komisje.

Szczególnym zadaniem stowarzyszeń jest organizowanie punktów doradztwa prawnego/konsultacji prawnej (obecnie istnieje 149 takich punktów, pracuje w nich ponad 1500 prawników), których zadaniem jest m.in. świadczenie bezpłatnej pomocy prawnej, pomoc prawna w sprawach karnych w postępowaniu przygotowawczym oraz przed sądem, w sytuacjach nagłych, wymagających niezwłocznej interwencji.

Prawnicy, którzy prowadzą praktykę indywidualną, jak również ci, którzy wykonują zawód w firmach prawniczych, nie mieli obowiązku członkostwa w stowarzyszeniu adwokatury i poważna ich większość nie miała wcześniej związku z zawodem prawnika, nie posiadała żadnych doświadczeń zawodowych. Taka działalność indywidualnych prawników rozwinęła się na bazie spółek, zakładanych przez prawników, a czasem przez osoby niezwiązane z zawodem prawnika. Sytuacja ta uległa zmianie za sprawą dekretu Prezydenta, zgodnie z którym od 1 lipca 1997 r. działalność prawnicza może być prowadzona jedynie przez osoby, które są członkami adwokatury (stowarzyszenia regionalnego adwokatury bądź Stowarzyszenia Adwokatury Miasta Mińska). Oznacza to, iż członkostwo w adwokatyrze jest obecnie obowiązkowe dla każdego, kto wykonuje zawód prawnika, w celu zagwarantowania jakości usług, nieodpłatnej pomocy prawnej, przestrzegania standardów zawodowych i zasad etycznych. Niezależność adwokatury od państwa, organizacji państwowych wyraża się m.in. przez fakt, iż adwokaci nie otrzymują wynagrodzenia od państwa (bezpłatna pomoc prawna jest wynagradzana ze środków adwokatury).

Prezentacje dokonane przez zaproszonych przedstawicieli palestry Białorusi, Litwy i Ukrainy świadczą o przeprowadzeniu reform w zakresie pozycji adwokatury, zasad dopuszczania do zawodu adwokata oraz samorządu adwokackiego. Zarazem wskazują na potrzebę dalszych zmian pozwalających na osiągnięcie standardów europejskich, w czym może pomóc wzajemna wymiana doświadczeń także z przedstawicielami polskiej palestry.

Listem z 15 października 2002 r. skierowanym do Dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie Adw. Jacka Treli oraz Przewodniczącego Komisji do Spraw Współpracy z Zagranicą przy ORA Adw. Roberta Małeckiego, a także do wszystkich zaproszonych uczestników konferencji, przedstawiciel CCBE Pan Carl Bevernage wyraził najwyższe uznanie dla organizacji, strony merytorycznej jak i przygotowanych materiałów konferencji oraz powiadomił o treści raportu, jaki złożył kierownictwu CCBE z konferencji.

W raporcie tym poza wysoką oceną konferencji Pan Carl Bevernage podkreślił szczególne związki łączące kraje reprezentowane na konferencji i rolę jaką Polska może odegrać we współpracy adwokatów regionu, a także dużą wagę szybkiego przystąpienia do Unii Europejskiej Polski i krajów bałtyckich dla rozwoju stosunków pomiędzy adwokatami tych krajów.

Agata Kulisiewicz